

רב ארי קילסון: מראי מקומות- נדרים דף ה'

THIS WEEK'S DAF IS DEDICATED L'REFUAH SHLAIMA **חיים אברהם אדם בן אביגיל and דניאל צבי בן פייגא טובה**

(א) אלא הכי אתמר דריב"ח, מודר אני לך שניהם אסורין- כ' הר"ן דלך כלומר, נכסי אסורים לך, וכו'. וע' בשלמי נדרים שהביא מה שדייק רעק"א בשו"ע (יו"ד ר"ו) מלשון הר"ן, דרך נכסיו אסר על חבריו, ולא גופו, ואין איסור להנותו מגופו ממש, והק' רעק"א ע"ז, דמנין להר"ן לומר כן. וכ' השלמ"ד דאולי י"ל דכיון דמה שהוא נאסר על חבריו הוא משום ד"שלק" משמע מנכסים שלך, וממילא גם המדיר נאסר מהמודר, א"כ י"ל דגם המשמעות השני של "לך", דהיינו דאתה אסור ליהנות ממני, ג"כ דוקא על הנכסים קאמר דחבירו אסור ליהנות ממנו.

(ב) אבל אמר מודרני הימך לא משמע דאמר אסור, וכו'- הק' השלמי נדרים, למה לא אמר' כאן הכלל דאמר' לקמן, דסתם נדרים להחמיר, וממילא יהי' אסור בשניהם. ותי' דמה דאמר' סתם נדרים להחמיר, זהו רק בעיקר לשון נדר, דאז אמר' דכיון דאמר לשון גמור, אלא דאין ברור כוונתו, בזה אמר' להחמיר. אבל בהא דחידש התורה הא דידות מהני, שלא אמר לשון גמור, בזה י"ל דמעולם לא חי' התורה דסתם נדרים להחמיר, אלא צריך להיות ברור שהי' כוונתו לגמור לשון מסויים. ובהפלאות נדרים כ' דכיון דכל הסברא דסתם נדרים להחמיר הוא משום דאין אדם מוציא דבריו לבטלה, וא"כ אם אמר לשון דיכול להיות נדר, אמר' דמסתמא זה הי' כוונתו, דאל"כ למה אמר כלום, אולם זה שייך רק היכא דעל הצד דלא הי' כוונתו לנדר, באמת לא אמר כלום. אבל כאן, ממ"נ לא הי' לבטלה, שהי' כוונתו היתה או לאסור דבור, או לאסור אכילה, וממ"נ אמר דבר שיש בו תוכן, אבל מ"מ כיון שאינו מוכיח כא' מן הצדדים, ממילא אינו דיבור לאסור.

(ג) מ"ט, מודר אני ממך לא משמע דאמר בהך משמע- נח' הראשונים בדין זה, האם למעשה אסור לדבר עמו, ולעשות משא ומתן עמו, וכו', או לא. הר"ן כ' בפ' הראשון דאפי' בדבורא נמי לא מיתסר, דהא לא ידעי' אי להנאה איכיון אי לאכילה איכיון, ולכל חד הו"ל ידיים שאינן מוכיחות ולא הויין ידיים. ולפי"ז, מה שנקט הברייתא דמודרני ממך אסור, י"ל שהוא לפי השיטות דס"ל ידיים שאינן מוכיחות הויין ידיים, ולכן אסור, אבל שמואל בעצמו לא ס"ל כן, אלא דלא הויין ידיים, ומותר. עוד הביא הר"ן מיש מפרשים (וכן הוא ש' הרמב"ם [נדרים א', כ"ג]), דבאמת אסור הוא בדבור, וכו', וזה הביאור 'אסור' בהברייתא, דאסור בדבור, וכו', אפי' אם אינו אסור בהנאה או אכילה. וכ' הפ"י הרא"ש שאין לפרש כן, דהא הגמ' הוכיח מזה דשי' שמואל הוא ידיים שאינן מוכיחות לא הויין ידיים, ומבואר דאם הויין ידיים, שפיר הי' אסור בהנאה (ומשמע רק בהנאה, ולא בדבור). וא"כ, ע"כ אין שייך לומר דיותר משמע איסור דבור מאיסור הנאה, אע"כ דטפי משמע איסור הנאה, וכיון דאעפ"כ מותר בהנאה, ע"כ היינו משום ידיים שאינן מוכיחות לא הויין ידיים. וע' בחזון איש (אה"ע קל"ו, ג'), שהביא קר' הרא"ש, ותי' 'ונראה דלישנא מתפרש טפי לאיסור הדיבור, אבל לפי דרך בני אדם נוטה הדבר שמתכוין לאיסור הנאה, והלכך אי ישא"מ הויין ידיים, אסרי' לי' בהנאה, אבל אי ישא"מ לא הויין ידיים, ואי אפשר למיסר לי' הנאה, אסרי' לי' לאשתעוויי, שהלשון מורה על זה" [וצ"ב]. וע' בריטב"א שג"כ כ' שאין איסור לדבר, אלא הוא כ' מטעם אחר, משום דהוי דבר שאין בו ממש, ולכן לא חל בי' קונם, ואפי' אם יאמר כן בפירוש לא חייל. ולכאור' משמע מזה דהראשונים אחרים, שלא כ' כן, ס"ל דמצד דבר שאין בו ממש אין בזה חסרון, וצ"ע למה. וע' בר' אברהם מן ההר כאן שכ' דלדעת הרמב"ם באמת אין הנדר חל כלפי הדבור מעיקר הדין, ומשום דהוי דבר שאין בו ממש, ומה שאסור בדבור הוא רק דין דרבנן דצריך שאלה על נדרו. אבל המאירי (על המשנה) כ' "שכל שאמר מודרני, הרי כל גופו בכלל, אלא שאנו פורטין ממנו את הפה לדבור, והלכך דבר שיש בו ממש הוא. וע"ע במרומי שדה, שגם כ' על דרך הראמ"ה בדעת הרמב"ם, דאינו אסור אלא מדרבנן, ועפ"ז כ' ליישב קר' הרא"ש על שי' זו, דמה דאמר' דאם ידיים שאינן מוכיחות הויין ידיים, שהי' חל לאסור אכילה והנאה, היינו משום דכיון דמן התורה שייך לנדרו לחול כלפי אכלה והנאה, דדברים שיש בו ממש הם, א"כ עדיף לומר דנדרו כלפי דברים אלו הי', ולא לומר דנדרו הוא לגבי דבור, דהא דבור הוי דבר שאין בו ממש. ורק אם ישא"מ לא הויין ידיים, ולא יהי' שייך לאסור אכילה והנאה כלל, בזה אמר' דכוונתו לדיבור, דהא מוכיח טפי לדיבור, וא"כ עכ"פ חל מדרבנן [ועדיין צ"ע].

(ד) אתמר ידיים שאין מוכיחות וכו'- ע' בחי' ר' שמואל (ג', ו') שכ' לחקור בדיון ידיים, האם הביאור הוא דהתורה נתן ליד דין דבור גמור, וא"כ אפי' אם באמת בלבו לא מכוון לנדר, מ"מ הוי נדר, כיון דעכ"פ יודע דמשמעות לשונו לנדר הוא, ואמר כן למשמעות לשון נדר, ואף דלא חשב בלבו לנדרו, מ"מ אמר' דדברים שבלב הם, ולא הוי דברים. או דלמא, חידוש התורה של ידיים הוא דגם ע"י יד נתקיים הדין לבטא בשפתיים, אבל באמת אין נדרו מחמת דבורו גרידא, דהא אין כאן דבור של נדר, אלא דבכה"ג אמר' דדברים שלבו הוי דברים, וכיון שמכוין לנדרו, ממילא הוי נדרו נדר. אבל א"כ, אז ודאי אין הנדר חל אא"כ באמת כוונתו היתה לנדרו (ואי"ז דומה לדבור גמור, דאפי' אם מכוין שלא לנדרו, אבל כיון שידוע דמשמעות לשונו הוא לנדר, א"כ הוי נדר, ואמר' דדברים שבלב לאו כלום הם). והביא מה שהק' הראשונים בקידושין (רשב"א, ריטב"א, ר"ן) בסוגין דדברים שבלב, דהק' דאם דברים שבלב אינן דברים, א"כ איך מהני ידיים לענין נדרים. ותי' הר"ן שם דחידש הקרא דבכה"ג מהני בנדרים ובנזירות, ומשמע מדבריהם דצריך להיות

דחשבו בלבם לנדור, ולא סגי בדבורם בלבד. [ולכאור' יש מקום לתלות שאלה זו במח' הראשונים, שהרי ע' מש"כ תוס' כאן בשם הריצב"א, דאם שאני אוכל הוי יד מוכיח, א"כ איך מצינו ידיו ורגליו, דנמצא דכל מה שאדם ידבר עם חבירו נדר הוא, שאם אמר אני אוכל, או אוכל לך, הוי נדר. אבל הריצב"א כ' (על המשנה) דהיכא דאמר שלא ה' כוונתו לנדור, אז הדין הוא דאינו אסור, אפי' אם יד מוכיח הוא. וא"כ, לכאור' נמצא דנח' הריצב"א והריצב"א כ' דאפי' אם אינו מכוון לנדור, מ"מ אסור, וזהו אפי' ביד, והריצב"א ס"ל דיכול לומר דבאמת לא ה' כוונתו לנדור, וא"כ ע"כ ס"ל דצריך דעתו ג"כ, ולא הוי כלשון גמור, אולם יש לפקפק בזה, דהא מדברי הריצב"א משמע שא"ז דין בידות, אלא בכל נדרים משום דין דפירושם להקל, ויש לע' בכל זה.]

(ה) ר' יהודה אומר ודין וכו' - ע' בר"ן שכ' להוכיח דס"ל לשמואל כר"י לדינא, ידידים שא"מ לא הוי ידיים. אלא דהק', דא"כ, מבואר בגיטין (כו.) דלפי שמואל אי"צ להניח מקום ודין. ות' (בתי' א') דס"ל לשמואל דבאמת הוי יד מוכיח אפי' בלא "ודין", ומשום דאין אדם מגרש אשת חבירו. וביאר השלמי נדרים, דאף דסברא זו לא מהני אלא לפרש למה אי"צ לכתוב "מינאי", אבל לא כ' למה אי"צ לכתוב "ודין", מ"מ מש"כ "כדלקמן בשמעתין" כוונתו לרמוז למש"כ הוא לקמן בשמעתין, דכ' דב' סוגיות מגלה א' על חבירו, סוגיא א' מבואר סברא דאי"צ ודין, משום דלא חיישי להא דאמרי אינשי בדברבואר קא מגרשה.

(ו) לימא בפלוגתא דר"י ורבנן קמיפלגי - הק' הקרן אורה, הא רבא מקרא יליף לה לענין נדרים ונזירות, ומה ענין זה לגיטין. ועוד, עיקר דין ידיים בגיטין מנ"ל, הא ריבוי כתיב לענין נדרים ונזירות, ומהכ"ת לומר ידיים מהני גם בגיטין. וביאר ד"יד" הוא שם הכולל דברים הסמוכים לעיקר הדבור, וכל חד לפי ענינו. דהיינו, לענין נדרים עיקר הדבור הוא הר"ז קרבן, ויד הוא כמו מודרני ממך שלא אוכל לך, ולזה איצטריך לריבוי דגם לשון זה גרידא מהני. ויד מוכיח הוא שפי' מה שבלבו (כמו אכילה, רק לא אמר לשון גמור של נדר). אבל בגיטין, הרי עיקר הדבור הוא הרי את מותרת לכל אדם, וזה כתב לה, והא ד"ודין" הוא יד לעיקר הדבור וסמוך לו, וזה נח' ר"י ורבנן, האם בעינן שיהי' יד מוכיח, וא"כ י"ל דכמו דנח' לענין יד דגיטין, האם בעינן מוכיח או לא, והא דרבא ה' צריך קרא לענין נדרים דיד שאינו מוכיח לא הוי יד, היינו משום דס"ד דכיון דאתרבו דידות מהני לחודיהו, אע"פ שלא נגמר עיקר הדיבור, א"כ ה"א דסגי גם ביד שאינו מוכיח, ולהכי מקיש להו לדין גמור של נזירות, לומר דעכ"פ בעינן דבר ברור. אבל ודאי צ"ל דס"ל כר"י, אבל רבנן ס"ל דאין חילוק כלל בין יד מוכיח לשאינו מוכיח, דלדבריהם הכל הוא כמפורש (דיד שאינו מוכיח הוי יד, ומהני גם לענין גיטין, משום דהוי כמפורש), וא"כ אין מקום למעוטי משום דדומה לנזירות, שהרי חשיב כבורר. וע"ש איך שביאר המשך הגמ'.

(ז) ע"כ לא קאמרי רבנן דלא בעינן ידיים מוכיחות אלא גבי גט, דאין אדם מגרש אשת חבירו - כ' הר"ן דמבואר בסוגיין דנח' ר"י ורבנן לענין אם צריך לכתוב מינאי בגט או לא (משום דהביא סברא דאין אדם מגרש אשת חבירו, דלא שייך אלא לענין מינאי). ותמה הרשב"א, האיך אפשר לומר דבמינאי מפלגי, הרי ודאי צריך לכתוב בגט שמו ושמה, וזה מעכב אף בדיעבד. וא"כ, אפי' אם לא כתי' מינאי בהגט, מ"מ הרי מוכחא מילתא ודאי דאיהו מגרש לה, ולמה מצריך ר' יהודה לכתוב מינאי, דהא שמו נכתב בגט, ואיהו מגרש לה. ולכן ביאר דמה דנח' במינאי ובודין, מח' א', ותלויים בהדדי. דהיינו, דצריך לכתוב מינאי משום דאולי בדבור מגרשה. כלומר, אולי באמת כוונתו לגרשה בדבור, והגט שהוא נותן לה אינו אלא שטר רא' על גירושי הדבור שלו, וספר תירוץ זה שהוא נותן לה, מאיש אחר הוא. ולכן צריך לכתוב בין ודין ובין מינאי, ועי"ז יצא דפשוט שהוא המגרש לה בגט זו.